
El futur de l'educació (Reflexions d'un polonès)

Bogdan Suchodolski*

1. Hem de preveure que el desenvolupament de la ciència i de la tecnologia condicionarà, cada vegada més, la feina d'un gran nombre de persones.

Per tant, podem esperar que el nivell de la instrucció general augmenti constantment. Al mateix temps, podem pronosticar que l'estructura de l'ensenyament tindrà certes transformacions, sobretot en el terreny del repartiment de la feina entre l'ensenyament escolar dels nens i dels joves.

L'ensenyament extraescolar continuarà al llarg de tota la vida de l'individu. Només així el nivell del treball es podrà mantenir d'acord amb el ràpid progrés de la ciència, de la tecnologia i de les noves demandes professionals. La realització de l'educació permanent definida d'aquesta manera serà l'objectiu principal de la política educativa i social en el transcurs de les properes dècades.

2. Probablement, la visió d'una "societat sense escoles" o d'una "societat desescolaritzada" no es farà realitat, però cal que esperem una reforma essencial del sistema d'ensenyament obligatori que haurà de considerar l'aportació de les noves tècniques d'ensenyament, les noves condicions de la vida cultural del medi i les perspectives reals de l'educació posterior.

Cal esperar una reforma essencial de l'ensenyament superior, que ja no serà una escola per als joves d'una certa edat i que es convertirà en un centre d'educació permanent i de perfeccionament dels individus de totes les edats.

3. Malgrat tot, no estic segur que els problemes més importants i més urgents de l'educació per al futur es trobin resumits en les perspectives esmentades anteriorment. Crec que hem d'afrontar -això és molt clar en la nostra època- el problema de la qualitat humana de l'educació i el seu paper individual i social. La modificació necessària del sistema d'ensenyament sembla basar-se en el fet que l'educació, en el sentit de la formació humana, també compta en el pla de les qualificacions professionals dels individus. Però, des d'aquest punt de vista, l'home continua

* Bogdan Suchodolski ha estat professor de diverses universitats i ha desenvolupat càrrecs directius a diversos organismes internacionals de caire pedagògic i cultural. Autor d'una obra molt considerable, alguns dels seus llibres han estat traduïts al castellà: *Tratado de Pedagogía*, *Fundamentos de Pedagogía Socialista*, *La educación humana del hombre*, *Teoría marxista de la educación*. En català ha estat publicada, juntament amb diversos articles posteriors, l'obra *Pedagogia de l'essència, pedagogia de l'existència*.

El text que *Temps d'Educació* publica ara correspon a una de les sessions del seminari sobre *Educació i Futur*, impartit pel Professor Suchodolski a la Divisió de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona l'any 1987.

essent tractat com a "força de treball" tant a les situacions en les quals realitza un esforç físic com en aquelles en les quals fa un treball intel·lectual.

L'educació concebuda d'aquesta manera només és un mitjà per aconseguir una situació professional millor i uns majors ingressos. En conseqüència, l'home arriba a un nivell social més alt.

En aquestes condicions, el sistema escolar, malgrat totes les temptatives destinades a democratitzar-lo, es troba al servei dels processos de selecció social i serveix per refermar l'estructura d'una societat jerarquizada. En oposició a aquesta perspectiva, voldríem una societat futura en la qual l'educació no hauria d'estar només al servei "d'aconseguir certs avantatges", sinó que seria idèntica al procés de la vida humana, d'una vida cada vegada més rica i més profunda.; una societat en la qual l'educació ja no tindria la possibilitat de manipular els éssers humans, sinó que seria l'expressió de les seves necessitats vitals sublims, dels seus interessos cada vegada més amplis, una font d'inspiracions sempre noves, una base per a activitats creatives. L'educació, concebuda d'aquesta manera, pertany a l'ordre existencial i no a l'ordre operacional de la vida humana. L'educació, entesa d'aquesta manera, es converteix en un valor que no és instrumental sinó autònom, independent.

Això vol dir que els homes aspiren a l'educació, no pels avantatges materials o professionals que aporta, sinó perquè els omple la necessitat de saber i els amplia la visió del món, els converteix la vida en una cosa més dinàmica i més interessant i el treball en una cosa més personalitzada.

4. Hem d'admetre que té valor, tant des del punt de vista individual com social, considerar la demanda de formació un bé per ella mateixa, independent. Aquesta feina es troba en relació directa amb el fet de buscar mitjans que permetin trobar una sortida a l'atzucac en què es troba la civilització contemporània i que consisteix a identificar la vida amb la producció i el consum, a programar una cultura de masses, a acceptar l'alternativa de l'avorriment o l'excitació fictícia. Hem de témer que en un futur immediat, en una societat d'abundància i oci, els fenòmens negatius d'aquest tipus augmentaran. El moviment contestatari contemporani -per altra part molt diversificat- dels joves, no constitueix només una crítica del tipus de vida d'una societat de producció, sinó també la del tipus de vida d'una societat de consum. Tanmateix, aquesta crítica demostra com és important per a l'educació del futur proposar una manera de viure que sigui afirmar i no només qüestionar certs valors.

Creiem que en aquest model, l'educació entesa com un bé per ella mateixa hi jugarà un paper important.

5. Aquest model de la societat del futur es defineix a vegades com a societat educativa, "Educational Society". No hauria de dir res contra aquesta fórmula si ens adonéssim que es tracta d'una societat en la qual els ciutadans s'hauran d'instruir i perfeccionar no sols en funció de les seves necessitats professionals, sinó que ho faran també perquè l'educació tindrà un valor per ella mateixa, com a forma enriquidora i atractiva de l'existència. Malgrat tot, hem d'estar molt atents i adoptar una actitud crítica pel que fa a les condicions d'aquest tipus de societat, avaluar-ne amb lucidesa les possibilitats de naixement. Fins ara, la situació no sembla desenvolupar-se de manera gaire favorable. Podem esperar un augment de la pressió social en el terreny de la formació professional, però no veiem clarament quins factors poden obrar a favor de la generalització de l'ensenyament desinteressat de l'educació entesa com a formació humana.

6. En aquestes condicions pot presentar-se un doble perill per a la realització de la societat educativa. Una ampliació de les tasques i les possibilitats de l'educació permanent pot portar a un abús de la cultura i de l'ensenyament per tal d'augmentar el poder de l'home sobre l'home, en conseqüència pot limitar-ne les possibilitats de desenvolupament i de fomentar facultats creatives. Tindriem el mateix resultat amb l'anul·lació total de l'autèntica formació humana. El segon perill pot venir del fet que els individus particulars, amenaçats en les seves necessitats i en les seves lleis per les institucions socials en el camp de la cultura i de la formació, es tanquin en la seva pròpia vida interior, aïllada de la vida social. Els factors d'un egoisme sublim que es troben en la idea d'educació permanent, podrien arribar d'aquesta manera a una importància perillosa.

7. Si considerem tot el que hem dit fins ara, la definició de les condicions que permeten estimular i generalitzar les necessitats desinteressades i autèntiques de l'educació és la feina primordial en el terreny de les investigacions socials i pedagògiques. Un estudi d'aquestes condicions cal que tracti primer la situació a les escoles, on -fins i tot avui- es suprimeixen sovint els centres d'interès i s'esterilitza la personalitat de l'home. Al mateix temps, cal que analitzi la situació en els ambients professionals, els quals -fins ara- orienten l'home de manera massa unilateral cap a èxits materials. Cal tenir en compte situacions socials en les quals -fins ara- s'aprecia gairebé de manera exclusiva tot el que es justifica per criteris estrictament utilitaris.

Si analitzem les condicions, hauríem de poder deduir-ne una política social o una política d'educació, per tal d'augmentar les possibilitats de fer néixer una "societat educativa" en el sentit més ampli del terme.

8. Des d'aquest punt de vista, no n'hi ha prou de modificar el sistema escolar i els programes d'ensenyament només des de la perspectiva de la preparació dels comandaments (llocs professionals) molt qualificats. Cal considerar l'educació com l'expressió de les aspiracions socials de les masses populars a una vida més "humana". També cal pensar en les aspiracions dels individus particulars per crear una situació en la qual mitjançant el treball professional, les relacions interhumanes i la participació cultural es podrien realitzar millor, desenvolupar-se plenament i, en el seu estil de vida, trobar el valor i la felicitat.

9. És inqüestionable que la perspectiva que presento està estretament lligada a una determinada filosofia de la vida i a una elecció determinada dels valors fonamentals de la vida. La civilització de la nostra època ha insistit, de manera massa unilateral, en el "funcionament" de l'home, subestimant la seva "existència". L'home d'avui pot, en general, participar en la creació de la civilització, però no sap portar una vida feliç. Evidentment, sembla molt important que un home sàpiga fer coses, però no és menys important que sigui persona. La felicitat de l'home -què més podem buscar els pedagogs?- consisteix a servir la civilització i contribuir al seu desenvolupament, però també a saber viure en la civilització. Una educació desinteressada haurà de garantir la realització de cada un dels elements importants per a aquest tipus de vida. Naturalment, no és un factor únic. És important que els homes creguin que la vida val la pena de ser viscuda per poder instruir-se de manera permanent. S'ha definit l'objectiu de l'educació moderna com a "aprendre a ser", podríem dir que més aviat cal "ser per aprendre".

10. Quines possibilitats té de triomfar aquest concepte de la vida? Arribem d'aquesta manera als límits de poder de l'acció educativa. Sembla

evident que l'home contemporani necessita descobrir, en l'existència de cada dia, el sentit i el valor de la vida.

Qui pot decidir quina és la manera més eficaç de fer-ho? ¿Es pot trobar el valor de la vida per mitjà del desenvolupament de les activitats creatives en el treball professional, en la vida social, en la cultura? ¿S'expressa aquest valor per mitjà del desenvolupament de les emocions, fins i tot de l'amor en les relacions interhumanes? ¿Són -de fet hi ha una bonica tradició en el desenvolupament de la cultura europea- la via de la creativitat i la de l'amor convergents? ¿Són, tot i saber-nos molt greu, contradictòries?

Abstracts

En diez puntos el autor expone una serie de reflexiones de carácter general y prospectivo sobre la educación. Parte de unas consideraciones sobre el desarrollo de la ciencia y de la tecnología como condicionantes de la estructura del sistema de enseñanza en sus diferentes niveles. Aboga por una educación concebida como un valor no tanto instrumental u operacional cuanto existencial y autónomo. Introduce y reflexiona críticamente sobre el concepto de "ciudad educativa" y, partiendo del conocido enunciado "aprender a ser", como objetivo educativo, propone el de "ser para aprender". Finalmente introduce una serie de interrogantes sobre los límites de la acción educativa para contribuir a generar una concepción de la vida como la que se expone en el artículo.

L'auteur expose en dix points une série de réflexions d'ordre général et prospectif sur l'éducation. Il part de quelques considérations sur le développement de la science et la technologie en tant que facteur qui a conditionné la structure du système d'enseignement à ses différents niveaux. Il plaide pour une éducation conçue comme une valeur, non seulement instrumentale et opérationnelle, mais aussi existentielle et autonome. Il introduit le concept de "cité éducative" sur lequel il réfléchit d'une façon critique et, partant de l'énoncé bien connu "apprendre à être" comme objectif éducatif, il propose celui d'"être pour apprendre". Finalement, il pose une série de questions sur les limites de l'action éducative pour contribuer à créer une conception de la vie telle qu'elle est exposée dans l'article.

In ten points the author puts forward a number of reflections of a general and prospective nature about education. He starts with a few considerations on the development of science and technology as conditioning factors for the structure of the educational system at its different levels. He advocates a system conceived as a value, not so much instrumental and operational as existential and autonomus. He introduces and reflects critically on the concept of the "educational city" and, on the basis of the well-known phrase "learning to be" as an educational goal, he proposes "being to learn". Finally, he introduces a number of questions on the limits of educational activity to contribute to generating a conception of life like the one put forward in the article.